

opracowanie
polecane przez
nauczycieli
i egzaminatorów

Molier

MIESZCZANIN SZLACHCICEM

Specjalna
CZCIONKA
ulatwiająca
szybkie czytanie

Autor:

Molier

Tytuł:

Mieszczanin szlachcicem
Komedia w V aktach z baletem

Przełożył:

Tadeusz Żeleński (Boy)

Autorzy opracowania:

Wojciech Rzehak

Sylwia Wójtowicz

Korekta:

Agnieszka Nawrot

Agnieszka Woźny

Maria Zagnińska

Projekt okładki:

BROS

Ilustracje:

Jolanta Adamus Ludwikowska

Ilustracja na okładce:

Jolanta Adamus Ludwikowska

ISBN 978-83-7327-388-7

Wydanie II rozszerzone i uzupełnione

Copyright by Wydawnictwo GREG®

2017

Wydawnictwo GREG®

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. (12) 643 55 14, fax (12) 643 47 33

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

tel. (12) 644 98 90, w godz. 8.00–17.00

Znak firmowy GREG®

zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Skład i łamanie:

BROS

Molier

MIESZCZANIN

SZLACHCICEM

Autor:	Molier
Tytuł:	<i>Mieszczanin szlachcicem</i>
Rodzaj literacki:	dramat
Gatunek literacki:	komedia
Czas i miejsce akcji:	lata 60. XVII w., Paryż (dom pana Jourdain)
Bohaterowie:	główny i tytułowy – pan Jourdain, jego żona, córka – Lucylła i jej służąca – Michasia, adorator córki – Kleont i jego służący Covielle (autor intrygi umożliwiającej jego panu poślubienie ukochanej); Dorant (naciągacz pana Jourdain), Dorymena – markiza, w której pan Jourdain jest zakochany; uczestnicy scen baletowych; nauczyciele pana Jourdain
Problem:	krytyka nazbyt ambitnych mieszczan; ośmieszenie powierzchowności i płytkości intelektualnej paryskich mieszczan; satyra na ówczesny pedantyzm naukowy; ośmieszenie żądzy posiadania tytułów

OSOBY KOMEDII

<i>Pan Jourdain</i>	– mieszczanin	<i>Nauczyciel muzyki</i>
<i>Pani Jourdain</i>	– jego żona	<i>Uczeń nauczyciela muzyki</i>
<i>Lucylla</i>	– córka pana Jourdain	<i>Nauczyciel tańca</i>
<i>Kleont</i>	– zalotnik Lucylli	<i>Nauczyciel fechtunku</i>
<i>Dorymena</i>	– markiza	<i>Nauczyciel filozofii</i>
<i>Dorant</i>	– hrabia, zalotnik Dorymeny	<i>Krawiec</i>
<i>Michasia</i>	– służąca pana Jourdain	<i>Czeladnik krawiecki</i>
<i>Covielle</i>	– służący Kleonta	<i>Dwóch lokajów</i>

OSOBY BALETU

W pierwszym akcie

Śpiewaczka
Dwóch śpiewaków
Tancerze

W drugim akcie

Czeladnicy krawieccy tańczący

W trzecim akcie

Kucharze tańczący

W czwartym akcie

Ceremonia turecka

Mufti
Turcy śpiewający, towarzyszący Muftiemu
Derwisze śpiewający
Turcy tańczący

W piątym akcie

Balet narodów

Człowiek rozdający książeczki, tańczący
Natręty, tańczące
Thum widzów, tańczący
Pierwszy elegant
Drugi elegant
Pierwsza elegantka
Druga elegantka
Pierwszy Gaskończyk
Drugi Gaskończyk
Szwajcar
Stary mieszczuch gaduła
Stara mieszczka gaduła
Hiszpanie śpiewający i tańczący
Włoszka
Włoch
Arlekiny, pajace, skoczki
Śpiewacy, tancerze

Rzecz dzieje się w Paryżu, w domu p. Jourdain

Miejsce akcji

AKT I

Orkiestra gra uwerturę, podczas gdy na środku sceny uczeń nauczyciela muzyki układa przy stole arię, którą p. Jourdain zamówił sobie jako serenadę.

SCENA 1

*Nauczyciel muzyki, Nauczyciel tańca, Troje śpiewaków, Dwóch skrzypków,
Czterech tancerzy*

Nauczyciel muzyki

do śpiewaków

Chodźcie, chodźcie do tej sali i zczekajcie tu aż nadejdzie.

Nauczyciel tańca

do tancerzy

I wy także, o, z tej strony.

Nauczyciel muzyki

do ucznia

Gotowe?

Uczeń

Tak.

Nauczyciel muzyki

Zobaczmy... Doskonale!

Nauczyciel tańca

To coś nowego?

Nauczyciel muzyki

Tak, serenada, którą kazałem ułożyć naprędce, czekając aż się pocziwiec obudzi.

Nauczyciel tańca

Można zobaczyć...

Nauczyciel muzyki

Usłyszysz pan razem ze słowami, skoro on nadejdzie. Będzie tu lada chwila.

Nauczyciel tańca

Nie możemy się teraz skarżyć na brak zajęcia.

Nauczyciel muzyki

To prawda. Obaj znaleźliśmy człowieka jakiego nam było trzeba. To mi gratka dla nas, ten pan Jourdain, ze swymi pretensjami do szlachectwa i elegancji. Należałoby życzyć pańskiemu tańcowi i mojej muzyce, aby wszyscy byli do niego podobni.

**Nauczyciel –
o panu Jourdain**

Nauczyciel tańca

Niezupełnie; co do mnie, wolałbym, aby klient nieco więcej znał się na rzeczy.

Nauczyciel muzyki

Prawda, że się niewiele rozumie, ale wiele płaci; a naszym sztukom trzeba tego obecnie więcej niż czegokolwiek.

Nauczyciel tańca

Co do mnie, przyznam, iż mimo wszystko sława ma jednak swój powab. Poklask nie jest dla mnie rzeczą obojętną; uważam, że, w jakiej bądź dziedzinie sztuki, przykro jest artyście popisywać się przed stadem nieuków i zdawać swoje utwory na łaskę barbarzyńskich sądów byle cymbała. Mów co chcesz, jednak miło jest pracować dla osób zdolnych ocenić delikatne odcienie sztuki, umiejących odczuć piękność dzieła i pochlebnymi słowami uwieńczyć naszą pracę. Tak, najmilsza nagroda, jaką można otrzymać za swą działalność, to wiedzieć, że jest zrozumiana, słyszeć jak się spotyka z zaszczytnym poklaskiem. Nic, moim zdaniem, nie może lepiej opłacić trudów; i nie ma dla uszu lepszej słodyczy niż oświecona i rozumna pochwała.

Nauczyciel muzyki

Zgadzam się z tym i smakuję w nich nie mniej od pana. To pewne, nic milej nie gładka po sercu; ale cóż! z kadzidła nie zrobi się chleba. O samych zachwytach niedaleko człek zajedzie; trzeba dołączyć coś konkretniejszego: najlepszy sposób chwalenia, to chwalić pełnymi rękami: Jest to, w istocie, człowiek ograniczony, bez wykształcenia; paple i mędrkuje o wszystkim trzy po trzy; jeśli coś pochwali, to z pewnością najgłupiej w świecie; ale jego pieniądze prostują sądy jego umysłu; jego sakiewka ma wiele zdrowego rozsądku i smaku; pochwały, którymi nas raczy, posiadają dźwięk czystego złota. Sam widzisz, ten ciemny mieszczech więcej jest wart dla nas od światłego magnata, który nas tu wprowadził.

**Pan Jourdain –
cechy**

Nauczyciel tańca

Jest w tym coś prawdy; jednakże, moim zdaniem, za wiele nacisku kładziesz na stronę pieniężną; korzyści materialne są rzeczą tak niską, że nie godzi się przyzwoitemu człowiekowi zdradzać do nich przywiązania.

Nauczyciel muzyki

Jednak i ty zgarniasz bez ceremonii dukaty, którymi pocziwiec cię obsypuje.

Nauczyciel tańca

Zapewne; ale nie pokładam w nich całego szczęścia; pragnąłbym, aby przy swoim majątku posiadał także nieco znawstwa i gustu.

Nauczyciel muzyki

I ja bym wolał; nad tym też pracujemy, ile w naszej mocy. Tymczasem on daje nam sposobność zyskania w świecie jakiego takiego rozgłosu i płaci za innych to, co inni będą chwalili za niego.

Nauczyciel tańca

Otóż i on.

SCENA 2

*Pan Jourdain w szlafroku i czapeczce nocnej, Nauczyciel muzyki,
Nauczyciel tańca, Uczeń nauczyciela muzyki, Śpiewaczka,
Dwóch śpiewaków, Tancerze, Dwaj lokaje*

Pan Jourdain

I cóż, panowie? Co słyhać? Pokażecie mi teraz swoje figielki?

Nauczyciel tańca

Co? Jakie figielki?

Pan Jourdain

No, to... Jakże wy to nazywacie?... Prolog, czy dialog.

Nauczyciel tańca

A! a!

Nauczyciel muzyki

Wszystko przygotowane.

Pan Jourdain

Dałem wam troszkę czekać, ale dlatego, że dzisiaj wystroję się tak, jak się ubierają ludzie dystyngowani. Szelma krawiec przysłał mi parę jedwabnych pończoch: uf! myślałem, że ich już nigdy nie włożę.

**Pan Jourdain –
komizm postaci**

Nauczyciel muzyki

Najchętniej zaczekamy, aż pan będzie miał wolniejszą chwilę.

Pan Jourdain

Proszę was, nie odchodźcie, dopóki mi nie przyniosą ubrania; chciałbym, abyście mnie widzieli.

SCENA 20

Pan Jourdain, Dorymena, Dorant, Lokaj

Lokaj

do pana Jourdain

Wszystko gotowe, proszę pana.

Dorant

Chodźmy więc i niech zawołają grajków.

SCENA 21

SCENA BALETOWA

Sześciu kucharzy, którzy przygotowali ucztę, wykonuje taniec; po czym przynoszą stół zastawiony różnymi potrawami.

OPRACOWANIE

BIOGRAFIA MOLIERA

Jean Baptiste Poquelin, czyli **Molier** (pseudonim sceniczny i literacki) to wielki francuski komediopisarz, jeden z najwybitniejszych pisarzy literatury europejskiej. Urodzony w Paryżu **15 I 1622** roku, wywodził się z zamożnej i szanowanej rodziny kupieckiej. W wieku 10 lat utracił matkę.

Naukę rozpoczął w szkole parafialnej, w latach 1636–1640 kształcił się w kolegium jezuickim w Clermont (Paryż). Następnie studiował prawo w Orleanie. Ojciec przekazał mu tytuł i funkcję królewskiego tapicera (1642), Jean Baptiste odrzucił jednak tę godność i dzięki spadkowi po matce otworzył wraz z rodziną Béjart teatr. Wiódł życie aktora, reżysera i przedsiębiorcy teatralnego. W roku 1644 otworzył na przedmieściach Paryża *Illustre Theatre* (Teatr Znakomity). Był dyrektorem, głównym aktorem, autorem większości wystawianych sztuk. W dwa lata później zadłużony teatr zbankrutował, a artysta trafił do więzienia. Opuścił je dzięki kaucji, ale musiał wyjechać z pełnego wierzycieli Paryża.

Wraz z zespołem rodziny Béjart udał się na prowincję, gdzie pędził wędrowny żywot aktorski, bezustannie borykając się z problemami finansowymi. Trupa objechała niemal całą Francję, występowała m. in. w Lyonie, gdzie w 1653 roku Molier – komediopisarz odniósł pierwszy tryumf. Premiera debiutanckiej komedii *Wartogłów* przyniosła mu prawdziwy sukces.

Mając 36 lat, wrócił w 1658 roku do Paryża. Występ przed młodym królem Ludwikiem XIV (*Nikomed* Corneille'a i autorska farsa Moliera *Zakochany doktor*) przyniósł mu wielki sukces. Władca otoczył Moliera i jego przyjaciół życzliwą opieką. Artysta rozpoczął pracę w przylegającej do Luwru sali *Petit-Bourbon*. W połowie XVII wieku teatr był ulubioną rozrywką dworskiej elity, kształtował również opinię publiczną. Dlatego dzięki swoim przedstawieniom Molier zdobył miasto, stał się nadwornym królewskim komediopisarzem oraz organizatorem imprez i widowisk „na salonach” monarchy. Był to czas artystycznej i finansowej stabilizacji w życiu artysty.

W roku 1659 miała miejsce pierwsza premiera: Molier wystawił komedię *Pociężne wykwintnisie*, która przyniosła mu rozgłos. Pojawiły się jednak i pierwsze głosy sprzeciwu. Bezkompromisowość artysty przysporzyła mu wrogów: mieszczańskie i arystokratyczne sfery Paryża. Molier tworzył dla króla: pisał farsy na dworskie uroczystości, przerabiał okazjonalne komedie, a jednocześnie rozwijał geniusz. Tworzył utwory, w których mistrzowsko krytykował świat i jego problemy: ludzką głupotę

Praca nad komedią trwała krótko, rozpoczęła się i zakończyła w 1670 roku. **Premiera sztuki miała miejsce 14 X 1670 r. w Chambord**, w czasie królewskiego polowania. Rolę pana Jourdain Molier odgrywał osobiście, natomiast w roli córki głównego bohatera, Lucylli, obsadził swoją żonę, Armandę. Ciekawostką może być fakt, że *Mieszczanin szlachcicem* jest **pierwszą sztuką Moliera wystawioną w Polsce w roku 1687**.

CO JEST TEMATEM UTWORU?

Główny temat to próba zdobycia szlachectwa przez pana Jourdain. Można w tym zamiarze dostrzec dążenie Moliera do **ośmieszenia chęci awansu społecznego za wszelką cenę, bycia uznawanym za kogoś lepszego niż się jest w rzeczywistości**.

Szlachcicem można było zostać w uznaniu bohaterskich czynów, za wybitne osiągnięcia czy zasługi dla ojczyzny lub monarchy. Ale na to trzeba było sobie zasłużyć, ciężko zapracować. Molier pokazał jeszcze jedną drogę, chętnie wybieraną przez tych, którym nie wystarczyło odwagi, honoru czy wytrwałości. Tą drogą były pieniądze, za które można kupić prawie wszystko. Poza tematyką społeczną (tzw. kupowanie szlachectwa) porusza Molier w swojej sztuce również **tematykę obyczajową: przymus małżeństwa ze szlachcicem** (Jordain odmawia ręki córki mieszczańinowi Kleontowi), **małżeństwo z miłości** (uczucie Lucyli i Kleonta oraz Michasi i Coviella), krytykę głupoty i snobizmu Jordaina oraz podłości i zachłanności Doranta, żarliwą krytykę tureczczyzny.

WYJAŚNIENIE TYTUŁU UTWORU

Tytuł komedii odpowiada jej głównemu tematowi. Paryski zamożny mieszczanin, pan Jourdain, za wszelką cenę chce zdobyć szlachectwo. Jako człowiek bogaty próbuje je kupić. Pobiera lekcje muzyki, tańca, fechtunku, nawet filozofii, by zostać „*dystygowaną*¹ osobą”. Tytuł **ma oczywiście wymowę ironiczną**, Molier śmieje się z tego zjawiska. Pan Jourdain to jedynie reprezentant takiej postawy, zjawisko ma charakter społeczny. **Tytuł utworu oddaje tę właśnie chęć społecznej nobilitacji**. Już nauczyciele wskazują, że ich wysiłki nie zmienią stanu rzeczy, Jourdain nie zostanie „*dystygowaną* osobą”. Z mieszczańskich ambicji bohatera kpią również Dorymena i Dorant. Słów krytyki nie szczędzą mu żona i służąca Michasia. Wreszcie przybywa przebrany Covielle, opowiada panu Jordain o szlachectwie jego ojca i możliwości zyskania przezeń tytułu *mamamuzi*, czyli wojewody tureckiego.

¹ *Dystygowany* – inaczej: elegancki, wytworny, kulturalny, przestrzegający zasad dobrego wychowania.

cica (głównie polega to na założeniu mu na głowę turbanu, a potem na biciu gospodarza szablami i kijami).

Akt V

Pani Jourdain oświadcza ubranemu w turban mężowi, że wygląda jak błazen (scena 1). Ten nie reaguje na uwagi żony, wszak został właśnie „mamamuszi” i nie będzie rozmawiał z byle kim. Pani Jourdain podejrzewa, że jej mąż zwariował. Tymczasem na „ceremonii” pojawia się Dorant, prowadzący Dorymenę (scena 2) na niezwykle widowisko. Dorant sprzyja małżeńskim planom pocziwego Kleonta. Dorymena zapowiada hrabiemu, że postanowiła zostać jego żoną, by ukrócić jego nieodpowiedzialne wysoki. W pokoju spotykają pana Jourdain, któremu składają hołd i winszują zaręczyn córki z synem tureckiego sultana (scena 3). Gospodarz, jak na szlachcica przystało, zachowuje się dystygownie, nie zdając sobie oczywiście sprawy, że zarówno hrabia, jak i markiza są wtajemniczeni w intrygę, o której on sam nie ma pojęcia. Dorymena i Dorant składają też wyrazy szacunku przebranemu Kleontowi (sceny 4 i 5).

Na uroczystości przybywa wreszcie Lucylla (scena 6), która błyskawicznie orientuje się w odgrywanej tu komedii i, udając uległość wobec ojca, godzi się na poślubienie „syna tureckiego sultana”. Niespodziewanym zagrożeniem dla misternego planu jest pani Jourdain (scena 7), która nie chce słyszeć o ślubie córki z Turkiem. Dopiero interwencja Covielle’a sprawia, że „pokornie” akceptuje decyzję męża. Pan Jourdain nakazuje wezwać rejenta, by jak najszybciej spisać stosowny akt zawarcia związku małżeńskiego. W przypływie dobroduszości decyduje, że Michasia poślubi „tłumacza syna sultana”, czyli Covielle’a. W oczekiwaniu na urzędnika wszyscy oglądają Balet narodów (sześć scen śpiewu i tańca, w których pojawiają się Gaskończycy, Szwajcar, Hiszpanie, Włosi i Francuzi). Całość kończy się wspólnym odśpiewaniem zamykającego sztukę dwuwiersza: „*Cóż za cudna zabawa, cóż za szczęsne chwile, Bogowie sami czasu nie pędzą tak mile*” (str. 107).

CHARAKTERYSTYKA GŁÓWNYCH BOHATERÓW

Pan Jourdain

Główny bohater komedii Moliera. Jest to **przeszło czterdziestoletni, bogaty paryski mieszczanin, który celem swego życia uczynił zdobycie szlachectwa**. W dążeniu do społecznej nobilitacji cechują go: **pycha, brak samokrytycyzmu, głupota, snobizm, prymitywizm i nieokrzesanie**. Jest **nieukiem, ignorantem, człowiekiem powierzchownym, pustym, łasym na pochlebstwa, niezdolnym do refleksji**, co udowadniają lekcje muzyki, tańca, fechtunku, a przede wszystkim filozofii, z której nie jest w stanie absolutnie niczego pojąć.

Pan Jourdain	Pani Jourdain
<p>– pozbawiony poczucia humoru i zdolności do autorefleksji, ceni jedynie wyżej urodzonych i pochlebców;</p> <p>– bohater negatywny, karykaturalny (cechują go liczne wady, brakuje zalet).</p>	<p>– pełna humoru i zdolności analitycznych kobieta (dostrzega reakcje paryżan na zachowanie męża, wypowiada mądre słowa o nadmiernych ambicjach ludzkich i ich zgubnych konsekwencjach);</p> <p>– pozytywna bohaterka (przewaga zalet).</p>

CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH POSTACI

Lucylla – córka państwa Jourdain, znajduje miłość i wsparcie u matki, ojciec traktuje ją przedmiotowo. Sam chcąc zdobyć szlachectwo, pragnie wydać dziewczynę za markiza (a nawet księcia, jak złośliwie oznajmia żonie). Lucylla **kocha szczerze i głęboko Kleonta**, potrafi jednak dąsać się i obrażać na niego. Brakuje jej sprytu służącej Michasi, ale doskonale „gra” w czasie ceremonii tureckiej. Udaje uległość wobec ojca, by wyjść za mąż za ukochanego (przebranego za syna sułtana tureckiego).

Kleont – **szlachetny, uczciwy** paryżanin, mieszczanin (z dumą mówi o swoim pochodzeniu). Kocha Lucyllę, ale obraża się na nią, gdy ta ignoruje go w czasie spotkania na ulicy. Łatwo popada w rozpacz, np. kiedy pan Jourdain odmawia mu ręki Lucylli. Brakuje mu sprytu służącego Covielle’a, ale „gra” brawurowo rolę syna sułtana tureckiego w „ceremonii tureckiej” i ostatecznie żeni się z ukochaną.

Michasia – służąca w domu państwa Jourdain. Dziewczyna **sprytna, rozsądna, krytycznie ocenia zachowania gospodarza domu, otwarcie wyśmiewa jego głupotę i dziwactwa**. Przyjaźni się z Lucyllą, jest zaufaną powierniczką pani Jourdain (podśluchoje rozmowę pana Jourdain z Dorantem). **Kocha służącego Kleonta, Covielle’a**. Ich miłość znajduje szczęśliwe zakończenie w małżeństwie.

Covielle – służący Kleonta, ukochany, a ostatecznie mąż Michasi. Człowiek **sprytny, rezolutny, pełen życiowej energii i zaskakujących pomysłów**. To on **inicjuje „ceremonię turecką”**, by pomóc mniej sprytnemu panu w poślubieniu ukochanej. W swoją intrygę wtajemnicza Doranta i panią Jourdain, gdy ta sprzeciwia się małżeństwu córki z Turkiem.

Dorymena – markiza, **atrakcyjna wdowa**, kobieta interesowna, wykorzystująca łatwowierność adorującego go pana Jourdain (bez ograniczeń korzystająca z jego pieniędzy, np. jako uczestniczka kosztownej zabawy na swoją cześć). W duchu wyśmiewa jednak wady i żenujące zachowania zamożnego mieszczanina. Decyduje się na ślub z hrabią Dorantem.

Dorant – hrabia, człowiek **podstępny, niemoralny, pozbawiony honoru**. Wykorzystuje pana Jourdain, zaciąga u niego coraz wyższe pożyczki. Jako swój prezent ofia-

SPIS TREŚCI

Mieszczanin szlachcicem

Akt I	5
Akt II	16
Akt III	34
Akt IV	73
Akt V	90
Balet narodów	100

Opracowanie

Biografia Moliera	109
Kalendarium życia i twórczości	110
Geneza utworu	111
Co jest tematem utworu?	112
Wyjaśnienie tytułu utworu	112
Czas i miejsce akcji	113
Bohaterowie utworu	113
Plan wydarzeń	114
Krótkie streszczenie	116
Streszczenie szczegółowe	116
Charakterystyka głównych bohaterów	121
Pan Jourdain	121
Pani Jourdain	122
Charakterystyka pozostałych postaci	124
Problematyka utworu	125
Gatunek utworu	126
Elementy komedii charakterów w <i>Mieszczaninie szlachcicem</i>	126
Elementy komedii intrygi w <i>Mieszczaninie szlachcicem</i>	127
Budowa utworu	128
Indeks komentarzy do tekstu	130

STRESZCZENIE

WAŻNY CYTAT

OPRACOWANIE

CHARAKTERYSTYKA

PROBLEMATYKA

Lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce

Pewniak na teście

Najnowsze wydania zawierają odpowiedzi na pytania z podręczników i testów

GREG
WYDAWNICTWO

31-979 Kraków
ul. Klasztorna 2B

księgarnia internetowa
www.greg.pl

tel. 12 644 98 90
(w godz. 8.00 - 17.00)

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.